

Neizjednačenost pojmova u naslovu možda sugerira svojevrsni antagonizam, što nikako nije bila namjeravana interpretacija, već je svrha naslova pokušaj definiranja razlika među navedenim pojmovima.

Uvod. U praksi se u mnogim prilikama pokazala potreba za objašnjenjem razlike između pojma *Očevidnik*¹ i *Registra*² jer je ona katkad nejasna ne samo laicima već i muzealcima i istraživačima. Nadam se da ću navođenjem službene definicije, usporedbom razlika i pružanjem uvida u sustav *Registra* uspjeti pokazati najvažnije razlike, odnosno uputiti na razloge njihova postojanja.

O *Registru muzeja, galerija i zbirki RH* već je bilo riječi u brojnim člancima³ u kojima su o stručnoj bazi podataka hrvatskih muzeja detaljno pisale prethodne voditeljice *Registra* Marinka Fruk i Markita Franulić. Ipak, možda nije naodmet navesti ključna obilježja i trenutke razvoja online baze podataka *OREG – online Registra muzeja, galerija i zbirki RH*.

U skladu sa svojom INDOK ulogom, MDC je prije više od 20 godina (početkom 1990-ih) počeo razvijati specifične elektroničke baze podataka o muzejima, nastavljajući kontinuitet prikupljanja podataka, njihove obrade i izrade godišnjih analiza i statističkih pregleda. Baza se kontinuirano softverski i u stručnom smislu razvijala, u skladu s mogućnostima i potrebama muzejske zajednice u Hrvatskoj, pa je tako 2010. iz "samo" elektroničkog oblika (čiji je skup podataka bio vidljiv za krajnje korisnike na MDC-ovim stranicama *Hrvatskih virtualnih muzeja*) zaplivala internetskim vodama kao online aplikacija. To je bio tek prvi korak prema zacrtanom cilju jer cilj online baze višestrukih mogućnosti nije bila jednokorisnička baza već otvaranje muzejskoj zajednici – muzejima koji imaju mogućnost unosa, ažuriranja, ispravljanja i nadzora podataka, kao i mogućnost ispisa podataka o svojoj ustanovi. Željeni je iskorak – otvaranje muzejskoj zajednici – ostvaren 2015., kada je *OREG* postao višekorisnička online aplikacija za hrvatske muzeje i zbirke, dostupna sa svih lokacija na kojima je omogućen pristup internetu. To nije bio revolucionarni korak u smislu tehnološkog razvoja, ali je bio izniman skok za protok, obradu i prikaz podataka o muzejima jer je dotad samo voditelj *Registra* bio zadužen za održavanje podataka – za njihovo prikupljanje, unos i obradu iz opširnoga

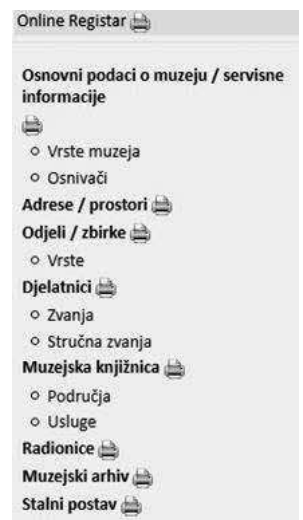
godišnjeg anketnog upitnika za svaki (pojedini) muzej, a usporedno je, redovito u kontaktu s muzejima, primao dojave za izmjene – od minimalnih, poput izmjene adrese elektroničke pošte, do izmjene stanja, primjerice, svih zbirki u muzeju. Valja napomenuti da je baza *OREG* složene strukture od osam glavnih kategorija (skupina podataka – sl 1.), oko 20 podskupina te više od 200 tipova podataka (od kojih su neki ponovljivi – primjerice oni za muzejske zbirke, kojih pojedini muzeji imaju i više od stotinu). Iz te perspektive prepisivanja podataka i kaskanja u aktualnosti podataka, višekorisnički je sustav svakako donio promjenu nabolje. Ipak, tijekom implementacije sustava kojim se koristi više desetaka korisnika (muzeja) nailazilo se na teškoće, no one su postupno, u suradnji s muzejima koji su tijekom testiranja bilježili i dojavljivali poteškoće putem *Obrasca praćenja unosa*⁴, otklanjane. Za lakše snalaženje u *OREG-u* objavljen je i elektronički *Priručnik za korištenje sustavom za muzejsku zajednicu* (ver. 1.0)⁵.

U skladu s odobrenim financijskim sredstvima, *OREG* se kontinuirano razvija i dograđuje prema potrebama struke i muzejske zajednice radi implementacije i poboljšanja funkcionalnosti, a na korist širem krugu korisnika – ponajprije istraživačima, muzealcima, stručnjacima iz različitih područja (ne samo muzejskih, već i ekonomista, kulturnih menadžera, statističara itd.), kao i javnim institucijama, ministarstvima, međunarodnim institucijama, medijima i svim ostalim zainteresiranim korisnicima.

Ono što je još uvijek ograničavajuće u samom procesu ažuriranja podataka jest određen postotak muzeja koji (djelom zbog opravdanih razloga) nisu pristupili online aplikaciji za izravan unos i izmjenu podataka. Taj se dio podataka i dalje ručno upisuje u *Upitnik* (to čini ovlašteni djelatnik muzeja ili zbirke), a u bazu ih prepisuje voditelj *Registra*. Od muzeja odnosno zbirki koje nisu u mogućnosti ni na taj način dostaviti podatke, upitima i, nažalost, nedovoljno čestim terenskim obilascima pokušavamo dobiti te vrijedne podatke.

Registar muzeja, galerija i zbirki u RH ≠ Očevidnik muzeja, te muzeja, galerija i zbirki unutar ustanova i drugih pravnih osoba

Očevidnik muzeja definiran je Pravilnikom o očevidniku

sl.1. Osnovne kategorije podataka u *OREG-u*

¹ *Očevidnik muzeja, te muzeja, galerija i zbirki unutar ustanova i drugih pravnih osoba*, koji se vodi pri Ministarstvu kulture.

² *Registar muzeja, galerija i zbirki RH*, koji se vodi u MDC-u.

³ Dostupni u online katalogu Knjižnice MDC-a: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/knjiznica/zbirke/#>

⁴ Dostupan na <http://www.mdc.hr/hr/muzeji/online-registar/> (posjećeno: 21. prosinca 2017.).

⁵ Dostupan na: http://mdc.hr/UserFiles/Image/propisi/smjernice/t_OREG_Prirucnik%20o%20kori%C5%A1tenje_ver1.0.pdf (posjećeno: 21. prosinca 2017.).

muzeja, te muzeja, galerija i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba (NN 96/1999), u kojemu piše da *Očevidnik sadrži temeljne podatke o svim muzejima u Republici Hrvatskoj, bilo da djeluju kao samostalne ustanove ili kao muzeji, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba*. Navod o svim muzejima odnosi se zapravo na sve muzeje osnovane kao ustanove prema Zakonu o muzejima (prvotno prema zakonu iz 1998., a zatim iz 2015.).

Osim službeno osnovanih muzeja upisanih u *Očevidnik*, postoji velik broj muzeja (čak veći od broja službeno osnovanih) koji ne zadovoljavaju sve zakonske kriterije za osnivanje muzeja, ali ipak obavljaju muzejsku djelatnost i ispunjavaju ključne zadaće muzeja. Stoga je *Registar muzeja, galerija i zbirki RH* koji vodi MDC podijeljen na tri dijela (A, B i C), prema udjelu stručnih odnosno administrativnih kriterija koje određeni muzej zadovoljava (A dio *Registra* – subjekti pravno osnovani kao ustanove u skladu sa Zakonom o muzejima; B dio *Registra* – institucije koje djelomično zadovoljavaju uvjete što ih propisuje zakon te je izgledno da će u doglednom vremenu ostvariti sve uvjete; C dio *Registra* – institucije koje ne zadovoljavaju propisane zakonske uvjete, nije izgledno da će ih ikada ostvariti, no posjeduju građu i karakteristike po kojima se uklapaju u ICOM-ovu definiciju muzeja).

U procesu upisa odnosno u procesu prikupljanja relevantnih podataka kontinuirano se nalazi barem nekoliko muzeja odnosno zbirki za koje se utvrdi da prema definiciji muzeja udovoljavaju najvažnijim kriterijima – da su trajne, neprofitne ustanove dostupne javnosti, da imaju svoju građu i obavljaju muzejsku djelatnost. One se upisuju u *Registar*, dodjeljuje im se kodna oznaka prema ICOM-ovoj klasifikaciji⁶ i pridružuju im se podaci koji potom, nakon ažuriranja, svake godine služe za izradu statističkih analiza.

Širi popis muzeja i zbirki koje MDC prati radi mogućeg uvrštenja u *Registar/OREG* obuhvaća više od 180 manjih muzeja, galerija⁷ i zbirki. Nameće se logično pitanje zašto i ti muzeji nisu u *Registru* kad se već podaci o njima prikupljaju i prate, a *Registar* prema navedenom obrazloženju obuhvaća i male muzeje, one koje bismo mogli imenovati “muzejskim činjenicama” prije negoli im dati status institucije. Razlog su (već navedeni) stručni kriteriji prema kojima se muzeji upisuju u *Registar*, što znači da se nastoji izbjeći uvrštenje zabavišta, isključivo turističkih atrakcija, koje bez stručno obrađene i prezentirane građe kao podloge ne nude nikakvu dodatnu vrijednost, *pop-up* muzeja, (primarno) ugostiteljskih objekata, zbirke upitne kvalitete, izvornosti građe i sl. Uvrštenje muzeja u *Registar* podrazumijeva određenu stručnu razinu te odgovornost za praćenje stanja i davanje relevantnih i ažurnih podataka.

Prema 17 stavaka koje je nužno ispuniti u formularu za upis muzeja u *Očevidnik* razvidno je da je riječ o strukturi podataka koji se odnose na administrativnu obradu podataka o muzejskim ustanovama, dok je u *OREG-u*

struktura zasnovana na kategorijama⁸ koje se odnose na stručnu muzejsku djelatnost (osnovne kategorije podataka donosi sl. 1.).

U upisni list *Očevidnika* upisuju se podaci po stavkama (17):

1. broj upisnog lista,
2. naziv muzeja ili naziv muzeja, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba,
3. sjedište muzeja, odnosno muzeja, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba,
4. vrstu muzeja, odnosno muzeja, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba,
5. naziv i sjedište osnivača ili naziv i sjedište pravne osobe u sastavu koje je muzej, galerija i zbirka,
6. nositelj prava vlasništva na muzejskoj građi i dokumentaciji,
7. osnivački akt (broj i datum donošenja),
8. statut (broj i datum donošenja i suglasnost osnivača),
9. broj i datum sudske registracije,
10. ime i prezime ravnatelja (vršitelja dužnosti ravnatelja, odnosno privremenog ravnatelja), te broj i datum akta o imenovanju, ili ime i prezime voditelja muzeja, galerije i zbirke unutar ustanove i druge pravne osobe, te broj i datum akta o imenovanju,
11. popisa članova upravnog vijeća muzeja kao samostalne ustanove, datum izbora odnosno imenovanja, te stručna sprema i zanimanje,
12. popis članova muzejskog odbora muzeja, galerija i zbirki unutar ustanova i drugih pravnih osoba, datum izbora, odnosno imenovanja, te stručna sprema i zanimanje,
13. naziv i sjedište podružnice (telefon, telefaks, e-mail),
14. naziv i adresa ustrojbene jedinice izvan sjedišta muzeja (telefon, telefaks, e-mail),
15. ime i prezime voditelja podružnice, odnosno voditelja ustrojbene jedinice izvan sjedišta muzeja, te broj i datum akta o imenovanju,
16. statusne promjene i prestanak muzeja (broj i datum akta, te podaci o promjenama i brisanju iz sudske registracije),
17. posebne napomene.

Očevidnik se sastoji od brojevima označenih upisnih listova koji se ispunjavaju na temelju prijave za upis, a prema formularu koji je sastavni dio Pravilnika.

Glavna razlika između *Očevidnika muzeja* i *OREG-a* (online *Registra muzeja, galerija i zbirki RH*) jest što prvi prikuplja podatke administrativnog tipa, a drugi stručne (muzeološke) podatke.

Ustroj muzejske građe (zbirka)

U središtu zanimanja dokumentacijsko-informacijskog sustava MDC-a nalaze se muzej i zbirka kao specifične kategorije građe. Glavni kriterij upisa muzeja odnosno zbirke u *Registar* jest postojanje građe formirane u zbirku. Ustroj muzejske građe u zbirke uobičajen je

6 ICOM-ova muzeološka klasifikacija objavljena je u časopisu *Muzeologija*, 13 (1972), Zagreb: MDC, urednik Antun Bauer.

7 Koje nisu samo izlagačke već posjeduju i vlastitu građu.

8 Cjelovit popis kategorija online *Registra (OREG-a)* s opisima dostupan je u elektroničkom *Priručniku za korištenje sustavom za muzeju zajednicu* (ver.1.0.), str 25-62, na poveznici: http://mdc.hr/UserFiles/Image/propisi/smjernice/1_OREG_Prirucnik%20za%20kori%C5%A1tenje_ver1.0.pdf (posjećeno: 21. prosinca 2017.).

HRVATSKI MUZEJI I ZBIRKE ONLINE
muzEJ!
Muzejski dokumentacijski centar

PRETRAŽIVANJE

Sjeverozapadna Hrvatska

Gradski muzej Križevci

ADRESA
Tome Sermagea 2, 48260 Križevci
Koprivničko-križevačka županija

ADRESA
- Likovna galerija, Nemčićev trg 6/I
48260 Križevci

RADNO VRIJEME
> Muzej
- zimi (studen i - ožujak);

OPĆI PODACI STRUČNI DJELATNICI STRUČNE SLUŽBE I USLUGE

Zbirke Odaberi zbirku

ETNOGRAFSKA ZBIRKA

VRSTA ZBIRKE etnografska
VODITELJ Ozren Blagec
BROJ PREDMETA 1039
VRSTA GRAĐE lončarstvo, izvorne nošnje, tkanice, tkalački stan, pisanice, uporabni predmeti, namještaj
TERITORIJI grad Križevci i okolica
VREMENSKO RAZDOBLJE 19. st. i 20. st.
MATERIJAL drvo, keramika, tekstil, metal
URL <http://www.mdc.hr/krizevci/zbirka-etnografska.htm>

Etnografska zbirka jedna je od najbrojnijih zbirki Gradskog muzeja. Osnovana je odmah na početku rada Muzeja, 1952. g., tada kao dio novoosnovane Zavičajne zbirke, koja je tijekom sljedećih deset godina prerasla u Muzej. Najzastupljeniji su predmeti tekstilnoga rukotvorstva iz okolice Križevaca i potkalničkoga kraja, kao i pomagala pri preradi lana i konoplje. Zbirka sadržava i znatan broj lončarskih proizvoda, uporabnih predmeta i posuda od drva i slame. Najzastupljeniji su tekstilni predmeti (ručnici, vilani, vilajni – pretkivanjem ukrašeni prekrivači za krevet, posteljina) te dijelovi odjeće. Tradicijska odjeća tih krajeva je bijela, bez ukrasa i relativno skromna. Jedini bogato ukrašeni dio je oglavje žena. Žene su na glavi nosile poculicu (paculjicu), četvrtasto pokrivalo bogato ukrašeno vezom ili natkivanjem. Lončarstvo i lončarski proizvodi koji su se koristili u domaćinstvu nabavljali su se na sajmovima od križevačkih lončara te od zagorskih putujućih lončara. Etnografska zbirka ima nekoliko desetaka komada lončarskih proizvoda, od kojih je manji dio izložen. Osim lončarskih predmeta, u kućanstvu su se upotrebljavale i drvene posude te posude od kore drveta i pletenog šiblja, koje su također zastupljene u zbirki. Godišnji običaji predstavljeni su božićnim stolom sa svijećom u žitku – mješavini zrnja, slamom ispod stola, božićnim kruhom, žitom i svim što se treba naći na stolu na badnju večer, a običaji vezani za Uskrs dočarani su karakterističnim pisanicama i modelom uskrsnoga krijesa vuzmice, vuzmenke. Vuzmica se u potkalničkom kraju održala sve do danas, te se u rano uskršno jutro redovito pali, a ljudi se oko nje okupljaju slaveći početak uskrsnih radosti.

U katalogu muzejskih predmeta

MEDIČARSKI KALUPI

PISANICE, OBOJENA USKRŠNA JAJA

POCULICA

PRESLICE

TIJEGLA, TIJEGLA - POMAGALO ZA PEGLANJE

VUZMICA I HUTA, BAJTA - MODEL

sl.2. Prikaz podataka o muzejskoj zbirci na MDC-ovu portalu *muzEJ!* na primjeru Etnografske zbirke Gradskog muzeja Križevci

sustav u muzejima u sklopu kojega se građa klasificira u određenu zbirku prema dogovorenom ključu (čak i za naizgled nasumično okupljene predmete, primjerice u zbirke *varia*).

Što nam baza OREG može ponuditi od podataka vezanih za zbirke

Osnovne skupine podataka u OREG-u grupirane su u nekoliko kategorija. To su: osnovni podaci o muzeju i servisne informacije, podaci o adresi i prostorima, podaci o građi u muzejskim i dokumentacijskim fondovima (odjeli i zbirke), podaci o djelatnicima, knjižnici, restauratorskim/konzervatorskim/preparatorskim radionicama i arhivu (sl.1.). U modulu *Odjeli i zbirke* prikupljaju se podaci o muzejskim i dokumentacijskim zbirkama u hrvatskim muzejima, od kojih su korisnički usmjereni podaci dostupni i pretraživi na MDC-ovu portalu *muzEJ!*⁹.

Potkraj 2017. u *Registru* je bilo 2645 muzejskih te 991 dokumentacijska zbirka u tri stotine hrvatskih muzeja, a sadržavaju gotovo šest milijuna muzejskih predmeta¹⁰. Podaci o muzejskim zbirkama prikupljaju se prema

ovim kategorijama¹¹: *Osnovni podaci, Tip i vrsta zbirke, Registracija zbirke, Inventarizacija i revizija, Elektronička obrada, Digitalizacija, Zbirka po mediju, Stalni postav, Sadržaj zbirke* (detaljniji prikaz traženih podataka za zbirke donosi sljedeća tablica).

OREG daje uvid i u broj zbirke koje su registrirane kao kulturno dobro, a moguć je i uvid u količinu inventarizirane građe, digitalizirane građe i sl. Osim navedenih kategorija podataka (dostupnih samo unutar baze) koji mogu pružiti niz informacija o zbirci te, ovisno o potrebi, omogućiti selekciju traženih stavki (primjerice, prema vrsti građe, materijalu, teritoriju i sl.), opis zbirke trebao bi dati najpotpuniji opći uvid o sadržaju zbirke¹². Od spomenutih 2645 zbirki¹³ njih 1830 ima kraći ili opsežniji opis¹⁴, što znači da za gotovo 70 % zbirke u hrvatskim muzejima možemo pronaći relevantne informacije unutar jednog portala¹⁵ – *muzEJ!* (prikaz 2.). S obzirom na raznorodnost zbirke (već spomenuta 41 različita vrsta) i njihov različit opseg, opisi nisu ujednačeni niti je za određene zbirke koje se uvelike razlikuju izgledno da će biti. Svrha je portala da strukturirani podaci i opisi budu dostupni i objedinjeni za sve muzejske zbirke hrvatskih

⁹ Pregled podataka o hrvatskim muzejima i muzejskoj građi ustrojenoj u zbirke dostupan je na portalu *muzEJ!* <http://hvm.mdc.hr/>

¹⁰ Broj ne obuhvaća muzejsku dokumentaciju. Podaci se odnose na broj muzejskih predmeta 2017.

¹¹ Za detaljniji opis kategorija podataka konzultirati *Priručnik za korištenje sustavom za muzejsku zajednicu* (ver. 1.0), dostupan na: http://mdc.hr/UserFiles/Image/propisi/smjernice/_OREG_Prirucnik%20za%20okori%C5%A1tenje_ver1.0.pdf (posjećeno: 21. prosinca 2017.).

¹² O Johnston, Pete i Robinson, Bridget. Collections and Collection Description. Collection Description focus, Briefing Paper 1, UKOLN, January 2002. Članak dostupan na <http://www.ukoln.ac.uk/cd-focus/briefings/bp1/bp1.pdf> (posjećeno: 21. studenog 2017.).

¹³ Odnosi se na stanje u prosincu 2017.

¹⁴ Opisi su dostupni na portalu *muzEJ!* – Hrvatski muzeji i zbirke online <http://hvm.mdc.hr/>

¹⁵ Ibid.

Kategorija podataka	Traženi podaci
Osnovni podaci	naziv (dvojezično, hrvatski i engleski), pripadnost odjelu (unutar muzeja), voditelj zbirke/kustos
Tip zbirke, vrsta zbirke	muzejska /dokumentacijska
Vrsta zbirke	izbor između 41 različite vrste zbirki; popis nije konačan i dopunjava se prema potrebi, a izbor može biti i višestruk te na taj način uključuje kompleksne zbirke
Status zbirke	u nastajanju/u stalnom razvoju/zatvorena cjelina
Registracija zbirke	broj registracije, godina registracije, broj registriranih predmeta, arhiva – za prethodne registracije
Inventarizacija i revizija	ukupan broj predmeta, broj inventariziranih predmeta, ukupan broj inventarnih oznaka, godina posljednje revizije građe
Elektronička obrada	baza podataka za obradu muzejske građe, naziv računalnog programa, broj računalno inventariziranih predmeta
Digitalizacija	broj izvorno digitalne građe, broj digitalizirane građe, broj predmeta u online zbirci, URL, broj predmeta u online zbirci
Zbirka po mediju	analogna, digitalna, hibridna; broj analognih predmeta, broj digitalnih predmeta, sigurnosna pohrana, sustav sigurnosnog pohranjivanja
Stalni postav	broj predmeta izloženih u stalnom postavu, godina postavljanja stalnog postava
Sadržaj zbirke	vrsta građe, teritorij s kojega građa potječe, vremensko razdoblje, materijal, opis zbirke, dostupnost zbirke, napomena

Tablica 1. Kategorije podataka o muzejskoj/ dokumentacijskoj zbirci u bazi OREG

muzeja kako bi slika naše materijalne baštine bila dostupna stručnoj i široj javnosti – za ciljeve obrazovanja, istraživanja, očuvanja, širenja vidika, ali, što nije manje važno, i radi uživanja.¹⁶

Kao i u mnogim prilikama dosad, dolazimo do već poznatoga i više puta spomenutog zaključka kako bez sudjelovanja muzejske zajednice – muzeja i njihovih djelatnika koji čuvaju, istražuju i šire znanja o baštini sustav nije moguće razviti do njegova punog potencijala. U unapređenju i održavanju *OREG*-a suradnja s hrvatskim muzejima ima presudnu važnost, stoga zahvaljujem svim kolegicama i kolegama na višegodišnjem trudu i suradnji.

Primljeno: 14. veljače 2018.

¹⁶ Kako i ICOM-ova definicija muzeja spominje. Dostupno na <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> (posjećeno: 8. siječnja 2018.).

OREG ≠ REGISTER

THE MUSEUM COLLECTION IS THE BASIC UNIT FOR THE ORGANISATION OF MUSEUM MATERIAL

This article provides an insight into the basic differences between the professional Register of Museums, Galleries and Collections of the Republic of Croatia kept by the MDC and the governmental Register of Museums, and of museums, galleries and collections within institutions and other legal entities, kept in the Ministry of Culture. The basic categories of features in the two registers are given. The categorisation of the MDC Register into A, B and C sectors, according to the degree to which the statutory criteria for the foundation of a museum are met, is listed, and the criteria for entry into this Register are explained.

There is a brief description of the development of the OREG database – i.e., the online Register of Museums, Galleries and Collections of the Republic of Croatia, the challenges that appear in the process, and the constraints, the current situation, the visibility of data and depictions of museums on the MDC's Web pages.

In line with the theme of this issue, the article gives a review of the categories of data about museum collections that are collected and processed in the Register of museums, galleries and collections in the Republic of Croatia, and are available online to users of the MDC portal *muzEJ*.